

Fennougristikongressien kansainvälinen järjestäjäkomitea oli 1960-luvulla perustetusta kymmenjäsenisestä työryhmästä (jossa tuolloin oli kolme edustajaa Suomesta, Unkarista ja Neuvostoliitosta, yksi Saksasta) vuosien mittaan paisunut tehottoman suureksi, jo varsin ikääntyneeksi professori- ja akateemikkokerhoksi, jonka tehtäväksi käytännössä jäi arvokas edustaminen. Sekä »olympiakomiteoitumisen» vaaran että uusien aikojen haasteet tiedostaen järjestäjäkomitea hyväksyi Jyväskylän kongressissa pidetyissä kokouksissaan uuden organisaatiomallin, jossa kansainvälisen komitean rinnalle perustetaan viisijäseninen työkomitea (Suomen, Viron, Venäjän ja Unkarin sekä jonkin ulkopuolisen maan edustaja) hoitamaan kongressien välikauden toimintaa. Samalla valittiin itse kongressikomiteaan useita uusia jäseniä, nuorempia ja naispuolisiakin (tähänastisen komitean ainoa elossa oleva naisjäsen ei hänkään enää ollut kyennyt saapumaan kongressiin!), ja päätettiin siirtää 70 vuotta täytäneet jäsenet kunniajäseniksi. Kerrottakoon vielä, että Suomen edustajina kansainvälisessä fennougristikongressikomiteassa ovat tästä lähin Alho Alhoniemi, Ulla-Maija Kulonen, Johanna Laakso, Heikki Leskinen, Sirkka Saarinen, Unto Salo, Pekka Sammallahti, Pauli Saukkonen, Anna-Lee-

na Siikala, Seppo Suhonen ja Yrjö Varpio; kunniajäseniä ovat Osmo Ikola, Kai Laitinen ja Pertti Virtaranta. Työkomiteassa Suomea edustaa Alho Alhoniemi, varaedustajana Sirkka Saarinen.

Vuonna 2000 Tartossa järjestettävä yhdeksäs kansainvälinen fennougristikongressi joutuu ankaran tehtävän eteen. Mikäli osanottajamäärä tähänastista suuntausta noudattaen edelleen kasvaa, jo käytännön resurssivaatimukset tulevat olemaan suuret. Lisäksi kongressi saattaa aikaisempaakin enemmän joutua kamppailemaan rajauskysymysten kanssa: miten suhtaudutaan »fennougristisuudeltaan» epämääräisiin tutkimusaloihin ja aiheisiin, ja miten pidetään kongressin tieteellinen profiili erillään kansallisista emootioista ja poliittisista pyrkimyksistä tai näiden pyörittämästä medialmyllystä? Seuraava kongressi onkin nimen nyt tehtäväkseen muiden muassa fennougristiikan itsearviointin. Siihen, siihenkin, täytyy kongressin järjestäjille toivottaa menestystä. Odotamme innolla, mitä Tartossa nähdään! ■

JOHANNA LAAKSO

Suomalais-ugrilainen laitos,

PL 3 (Fabianinkatu 33),

00014 Helsingin yliopisto

Sähköposti: *Johanna.Laakso@helsinki.fi*

MIHIN KOGNITIIVINEN KIELITIEDE ON MENOSSA?

Mikä sai sadat kielitieteilijät kokoontumaan keskelle erämaata viime heinäkuussa? Amerikkalaisilla on taipumus rakentaa kaupunkejaan ja hienoja yliopistojaan keskelle erämaata, kuten New Mexicon osavaltioon, Albuquerqueen kaupunkiin.

Siellä sijaitseva University of New Mexico järjesti neljännen kansainvälisen kognitiivisen kielitieteen konferenssin. Samalla yliopistokampuksella oli muutakin makeaa mannaa kielitieteilijöille, sillä siellä järjestettiin kesän 1995 aikana kuuden viikon

mittainen Linguistic Institute¹. Tällä instituutilla on puolestaan taipumus houkutella paikalle suuri määrä kielitieteen eri alojen konferensseja, joista kaksi kansainvälistä oli tällä kertaa juuri tuo *International Cognitive Linguistics Association (ICLA) 4th International Conference* 16.–21.7.1995 sekä ensi kertaa järjestetty *International Conference on Functional Approaches to Grammar* 24.–28.7.1995.

Kerron lähinnä havaintoja kognitiivisen kielitieteen neljännessä maailmankonferenssista (ICLA), mutta vertailen sitä myös funktionalistikonferenssiin.² Kiinnostavinta on miettiä, voiko ICLA-konferenssin sisällöstä päätellä jotain kognitiivisen lingvistiikan tulevaisuudesta.

KOULUKUNTA, TIETEENALA VAI LÖYHÄ LIITTO?

Herlin huomautti kirjoituksessaan edellisestä ICLA-konferenssista siitä, kuinka tuo yhteistä konferenssia pitävä ihmisryhmä vaikutti esitelmien sisällön puolesta varsin löyhältä yhteenliittymältä (Herlin 1994: 273). Tässä suhteessa ei kahdessa vuodessa tuntunut tapahtuneen suurta muutosta. Täytyy tosin sanoa, että kognitiiviset lingvistit taitavat mielellään elätellä illuusiota jonkinlaisesta yhteisestä paradigmasta. Sen tärkein yksittäinen nimi lienee edelleen Ronald Langacker, koska häneen esitelmöitsijät viittasivat useammin kuin muihin (ks. myös Herlin mp.). Kenelläkään ei näyttänyt olevan tarvetta vastustaa Langackeria, eikä esitelmissä juuri kuultu kriittisiä Langackerin kirjoitusten tulkintoja. Kielitieteen ulkopuolella tunnetumman George Lakoffin asema on ICLA-piireissä aivan toisen-

lainen: häneen suhtaudutaan sekä luentosalissa että käytäväpuheissa kriittisestikin. Jopa Claudia Brugmanin plenaariesitelmän voi katsoa olleen Lakoffin ja Johnsonin teoksen (1980) kriittinen luenta. Brugman osoitti Reddyn (1979) analyysin *conduit*-metaforasta³ varsin pinnalliseksi, ja näin myös Lakoffin ja Johnsonin kommunikatiometaforiikan analyysilta putosi pohjaa pois. Brugman tuntui haluavan viestittää esitelmällään sitäkin, että kognitiivinen kielitiede olettaa implisiittisesti liikaa kielenkäytön kognitiivisesta puolesta ja liian vähän kielen sosiaalisen puolen vaikutuksesta semantiikan muotoutumiseen.

Kognitiiviset lingvistit saattavat toistaiseksi varoa lähtemästä sisäisten välienselvittelyjen tielle. Toisaalta on edelleen nähtävissä jonkinlainen pääsuuntaus, jota enemmistö edustaa, ja joitakin sisäisiä vähemmistöjä, jotka ovat lähteneet osittain eri teille. Kognitiivisen kielitieteen tärkeimpiä sisäisiä ristiriitoja aiheuttanee kysymys, kuinka vakavasti kognitiivisuus pitää ottaa.

Pääsuuntauksen prototyypin edustaja voisi olla sellainen polysemian tai jonkin kieliopillisen ilmiön tutkija, joka operoi ainakin osittain Langackerin tai vaikkapa Fauconnier'n käsitteistöllä ja työkaluilla. Häntä voisi pitää joko leksikaalisena semantikkona tai funktionaalisen syntaktikkona (vaikka hän itse vannookin semantiikan ja syntaksin erottamattomuuden nimeen), mutta häntä ei suoranaisesti kiinnosta tutkimuskohteensa kognitiivis-psykologinen ilmentyminen mielen representaationa tai kielellisenä käyttäytymisenä. Hän abstrahoi tietynlaisen »valmiin», ihmisen mieleen »varastoituneen» semantiikan eikä tässä suhteessa poikkea monista muista kie-

¹ Linguistic Institute on Linguistic Society of America:n (LSA) joka toinen vuosi järjestämä kielitieteen kesäkoulu; Albuquerqueassa pidettiin järjestyksessä 51. instituutti.

² Hyvistä vinkeistä ja korjausehdotuksista kuuluu lämmin kiitos ennen muuta Tiina Onikille.

³ Yksinkertaistaen »kommunikaatiossa vaihdetaan viestejä kanavaa pitkin». (Tai hiihtohissiiä pitkin? Vrt. Östman 1991: 296, kuvio 1.)

litieteen valtavirtausten edustajista. Hänelle sana *kognitiivinen* on kaunis sana, joka sanaliitoissa *kognitiivinen kielitiede*, *kognitiivinen semantiikka* ja *kognitiivinen kielioppi* edustaa niitä Lakoffin, Langackerin ja kumppaneiden yleviä holistis-kulttuuris-antiobjektivistisia periaatteita, jotka ennen muuta määrittävät oppositioasenteena chomskylais-autonomista kielitiedettä kohtaan.

Tämä ironisointi ei kylläkään sovi moniin ICLA:n esitelmöijiin, jotka joko käsittelevät semantiikan kysymyksiä filosofisesti ja teoriaan orientoituen tai muutoin kulkevat sivupolkuja.

Kognitiivisten lingvistien sivupolkuja edustavat ainakin (i) psykolingvistikemmät ja kokeellisemmat yrittäjät, (ii) tekstistä ja diskurssista kiinnostuneet, (iii) sosiaalisesta vuorovaikutuksesta kiinnostuneet, (iv) tietokonemallinnuksen harjoittajat ja (v) muut »soveltavat kognitiiviset lingvistit». Viimeiseen joukkoon voisi ehkä George Lakoffinkin jo laskea; onhan hän kahdessa viime ICLA-konferenssissa keskittynyt puhumaan metaforateorian sovelluksista politiikan ja yhteiskunnallisen analyysin maailmaan.

KOHTI UUTTA KOLMIJAKOA

Sen sijaan, että yrittäisin vakuuttaa omien intuitioideni varassa havainneeni jonkinlaista suunnanmuutosta siinä, miten kognitiivisen lingvistiikan »ydinryhmä» sivupolkuihin suhtautuu, viittaan ICLA:n johtokunnan päätökseen siitä, kuinka paljon palstatilaa mikin alaryhmä konferenssijulkaisussa saa. *ICLA 4 Proceedings* on nimittäin päätetty jakaa kolmeen osaan, joiden otsikot ovat: *Lexical and syntactic constructions and the construction of meaning* (Vol.

1), *Discourse construction* (Vol. 2) ja *Cultural, typological, and psycholinguistic issues* (Vol. 3).

Kunkin volyymin on tarkoitus sisältää 400 sivua. Osajakopäätös aiheuttaa kiinnostavan vinouman esitelmien jakauman ja tarjotun palstatilan välillä. Wolf-Andreas Liebert, yksi 2. volyymin toimittajista, perusteli tätä minulle siten, että koska diskurssin rakentumiseen liittyviä esitelmiä oli niinkin monta kuin 15, ei ollut yllättävää, että kolmasosa julkaisun sivumäärästä tarjottiin tälle aiheelle. Kun ICLA:n ohjelmassa oli kuitenkin sektioesitelmiä yhteensä 149 ja lisäksi plenaareja ja foorumiluentoja⁴ yhdeksän, diskurssinrakentumista koskelleet esitelmät ovat vain kymmenesosa koko tarjonnasta. Myös 3. volyymin alaan voitaisiin todennäköisesti lukea alle kolmasosa esitelmistä, joskin aiheen kulttuurisuutta tai typologisuutta on vaikea määrittellä ja rajata.

On vaikea luokitella myöskään plenaariesitelmiä tuon kolmijaon mukaan. Silti voinee yksinkertaistaa, että plenaari- ja foorumiesitelmistäkin suurin osa sopisi parhaiten 1. volyymin siipien alle, nimittäin Gilles Fauconnier'n »Cognitive Dynamics of Language», Ronald Langackerin »Constituency, Dependency, and Conceptual Grouping», Claudia Brugmanin »Give and Take in Conversation: Reinvestigating cognitive models of linguistic communication», Arie Verhagenin »Meaning and the Coordination of Cognition» ja Sydney Lambin »Syntax in a Realistic Network Model of Language». Selvästi keskustelun- ja diskurssianalyttisiä plenaareja oli sen sijaan vain yksi: Gisela Redekerin »Voices in Journalistic Discourse». Redeker tarjosi tutkimustuloksia siitä, kuinka erityyppisissä

⁴ Viiden päivän ajan (17.–21.7.) oli rinnakkain neljä sektiota, joiden täyttöaste väheni viikon loppua kohden. Sunnuntaista perjantaihin pidettiin keskimäärin yksi plenaariluento päivässä, ja maanantaista keskiviikkoon oli iltaisin käynnissä koko Linguistic Institutelle suunnattu ICLA Forum, jossa kolme guraa (Talmy, Langacker ja Lakoff) isännöi.

uutisissa (urheilu, onnettomuudet, politiikka) osoitetaan mielipiteitä ja tietoja lainatuiksi erilaisista lähteistä; ote oli varsin tilastollinen.

Kolmanteen kategoriaan voisi ajatella kuuluvaksi kolme varsin erilaista plenaaria: Antonio Damasion »Concepts, Words, and Neural Architecture», Leonard Talmyn »Conceptual Structure in Language and Other Cognitive Systems» ja George Lakoffin »Morality, The Family, and Politics: What Conservatives Know That Liberals Don't».

NEUROTIEDETTÄ JA POLITIIKAN ANALYYSIA

Damasio, neurobiologi Iowan yliopistosta, oli ainoa selvästi lingvistiikan ulkopuolelta tuleva plenaristi, ja hänen osuutensa oli sikäli tunnusmerkkinen, että hän tarjosi »varaslähtöpäivän» (16.7.) ainoan ohjelmanumeron, joka olikin sitten kursailematonta luonnontieteellistä kognitiotiedettä, aivan kuin konferenssin järjestäjät olisivat heti alkuun halunneet muistuttaa kognitiivisesta sitoumuksesta (Lakoff 1990). Damasio näytti dioissaan kuvia aivoista ja esitti rohkeita mutta kovan tieteen metodein todisteltuja väitteitä kielellisten toimintojen sijoitumisesta aivoissa. Damasion tutkimusryhmä oli tutkinut potilaita, joilla oli semanttisesti rajautunut afasia. Näillä saattoi olla »hallussaan» käsitealue⁵, mutta sanavastine puuttui. Kävikin mm. ilmi, että joku potilas saattoi pystyä tuottamaan ilmauksen *salt and pepper* 'suola ja pippuri', kun taas *pepper* 'paprika, chilipippuri' ei onnistunut. Toiselle potilaalle *duck* 'väistää' oli mahdollinen tuottaa mutta *duck* 'ankka' ei.

Leonard Talmy on laaja-alainen lingvisti, joka esitteli evidenssiä eri kognitiivisten prosessien eroista ja yhtäläisyyksistä ja

vakuutti suurien linjojen hallintakyvyllään. Talmyn mukaan semantiikan oletettua kokemusperäisyyttä vastaan sotii se havainto, ettei polysemiassa ja merkityksen sumeudessa kokodimensiolle löydy suoraa vastavuutua, toisin kuin muissa kognitiivisissa prosesseissa.

George Lakoffin foorumiluento keskittyi siihen, että Yhdysvaltain konservatiivisilla ja liberaaleilla äänestäjillä on käsitteistyksessään erilaiset perusmetaforat: edellisillä ankaran isän malli (strict father model), jälkimmäisillä taas sallivamman ja hoivavamman vanhemman malli. Kummassakin mallissa on keskeisenä elementtinä moraali, ankaran isän mallissa lisäksi kirjanpitometafora: Lakoffin mukaan konservatiivit ajattelevat ihmisille ja yhteiskunnalle olevan hyväksi, että yhteiskunnalta saatu raha maksetaan takaisin. Edut pitää ansaita. Ankarana isä saakin kurittaa moraalisesti heikkoja, esim. köyhiä ja holtittomia, kansalaisia. Hoivaavan vanhemman mallissa kansalaisella on sen sijaan ehdoitta oikeus perusturvaan. Sallitaan myös monikulttuurisuus ja erilaiset vähemmistöt. Lakoffin opetusten sanoma kognitiivisille lingvisteille oli tietenkin se, että meidän tulisi pyrkiä sosiaaliseen relevanssiin: mielen semantiikan ja metaforien tutkijoiden tulisi mainostaa tuloksiaan yhteiskunnassa. Itse hän julkaisee kohdakkoin uuden kirjan *Right – And Wrong*.

RIVIESITELMÖITSIJÖITÄ SIVUPOLUILLA

Plenaristien joukossa ei siis ollut yhtään psykolingvistiä tai empiiris-kokeellista kielentutkijaa. Sektioesitelmöitsijöissä heitä sen sijaan olivat mm. Lawrence Barsalou (Chicago), Balthasar Bickel (Zürich), Hu-

⁵ Damasio mainitsi kolme tällaista käsitealuetta: konkreettiset yleiset oliot, konkreettiset yksittäisoliot (kuten kuuluisat henkilöt) ja toiminnot.

bert Cuyckens työryhmineen (Antwerpen), Adrienne Lehrer (Tucson), Sally Rice (Edmonton) ja Brynje Svane & Erling Wande (Tukholma) sekä Chris Sinha (Århus). Esimerkiksi Bickel oli selvittänyt Nepalissa informanttien ja testien avulla, että paikallisessa kielessä pohjoisuus ei ole absoluuttisesti kompassin määräämää, vaan riippuu myös vuorenrinteiden suunnasta. Toisaalta vertikaalisiin suuntiin (ylös–alas) vaikuttaa lähtö- ja kohderinteiden suhteellinen korkeus. Muiden koehenkilöt olivat lähempänä kotia. Cuyckensin ryhmä tarkasteli polysemian oppimista, Lehrer uusien yhdysosan pääosien syntyä, läpinäkyvyyttä ja produktiivisuutta (esim. *Watergate* > *-gate*, *marathon* > *-thon*) ja Rice prepositioiden polysemian verkkomallin mielekkyyttä. Cuyckensin ryhmän jäsenistä Steven Frisonin tähtäimessä oli myös polysemian kokeellinen neurolingvistinen tutkimus silmänliikkeitä ja EEG-mittauksia hyödyntämällä. Mainittakoon myös yksi harvoista lapsen kielenoppimisen tutkijoista, Christopher Johnson (Berkeley), jonka kohteena oli *see*-verbin polysemian oppiminen.

Omaa luokkaansa ovat komputationaaliset kognitiiviset lingvistit, kuten Paul Deane (Ontario), joka on mallintanut lingvistisiä ilmiöitä konnektionistisella hermoverkolla. Samaan kastiin kuuluva Terry Regier (Chicago) oli suuri nimi noissa piireissä, mutta ei pitänyt omaa esitelmää. (Ks. Regier 1995.) Kokeellisen tutkimuksen ja tietokoneimplementoinnin rajamailla heitti vilttejä ideoita David Bailey (Berkeley), joka suunnitteli tarttumis- ja käsinkosketusverbien tutkimusta robottikäden avulla, mutta ei ollut vielä edennyt toteutusasteelle.

Monet diskurssin rakentumista käsitelleistä olivat Hollannista ja mahdollisesti yhteydessä Redekeriin, kuten José Sanders (Tilburg), Ted Sanders (Utrecht) ja Joost Schilperoord (Utrecht). Kaikkien mielestä

kognitiivinen kielitiede ja diskurssianalyysi sopivat mainiosti yhteen. Ehkä selvimmin kognitiivisen kielitieteen ja diskurssianalyysin käsitteistöä yhdisteli kuitenkin José Sanders, joka sovelsi korpuspohjaiseen analyysiinsa mm. perspektiivin ja subjektiivisuuden käsitteitä. Lisäksi Bruce Hawkins, joka kertoi prepositiopolysemiaa käsitelleen väitöskirjansa jälkeisinä vuosina joutuneensa matalan tason yliopistoburokratian syövereihin, teki comebackinsa esittämällä ponnekkaan vetoituksen semantiikan muotoutumisen interaktionaalisten aspektien puolesta — semiotiikkaa ja Althusserlia unohtamatta. Hawkins heitelli näitä filosofisia mainoslauseita sen kummempaan kytkeisiin ja analyyseihin syventymättä, mutta hänen ICLA-osuutensa oli ainakin poikkeuksellinen.

Vaikka kulttuuriset asiat nostettiin näkyväälle sijalle Proceedingsin 3. volyymin nimessä, varsinaisia lingvistisiä antropologeja ei ICLAssa paljon näkynyt (joskin esim. edellä mainittu Bickel käynee poikkeuksesta). Myöskään George Lakoffin kaltaisia kognitiivis-lingvistisiä metaforapolitologeja ei tavallisten ihmisten sektioissa näkynyt.

MAANTIEDETTÄ MEILLE PIENILLE

(Kognitiivisen) kielitieteen hallitseva maailmanmestari on Yhdysvallat, jolla nyt oli vielä kotikenttä, mutta myös Euroopalla ja Japanilla oli hyvä edustus. Pohjoismaista selvimmin olivat läsnä Ruotsi, Suomi ja Tanska, joskin Tanska oli paremmin edustettuna *Functional Approaches*-konferenssissa, ja Norjahan on pikemminkin GB-alue. Suomalaisia esitelmänpitäjiä oli tällä kertaa neljä: Tuomas Huumo, Anneli Kauppinen, Tiina Onikki ja allekirjoittanut.

Kognitiivisen kielitieteen vahvoja maita Euroopassa ovat ainakin Saksa, Hollanti

ja Belgia. Entisen Itä-Euroopan maista oli parhaiten edustettuna Unkari, joskin esim. Puolan edustus olisi varmasti ollut vahvempi, jos konferenssi olisi ollut Euroopassa. Romaanisen Euroopan ja Englanninkin edustus oli ICLA:ssa perin niukkaa. Monet Etu-Aasian ja Japanin kognitiiviset kielitieteilijät edustivat amerikkalaista yliopistoaan.

ICLA:N KOKOUKSESSA PÄÄTETTYÄ

Keskiviikkoiltana pidettiin George Lakoffin foorumiluennon jälkeen ICLA:n jäsenkokous. ICLA:n uudeksi puheenjohtajaksi valittiin René Dirven, belgialaisen eichomskylaisen lingvistiikan pioneeri. Seuraavat ICLA-konferenssit päätettiin pitää Amsterdamissa (1997), Tukholmassa (1999) ja Kalifornian Santa Barbarassa (2001). Tässä rikkoutuu se perinne, että ICLA kokoontuisi joka toinen kerta Euroopassa ja joka toinen kerta Yhdysvalloissa.⁶ Tosin pyrkimyksestä saada mukaan muitakin ICLA:ssa aktiiviset maailmankolkat, kuten Japani, keskusteltiin päättäväisesti. Kuusivuotissuunnitelman sijoittelupolitiikkaan vaikutti se, että Amerikassa järjestettävät ICLA-konferenssit halutaan tahdistaa niiden Linguistic Institute -kesäkoulujen kanssa, joiden voi olettaa olevan kiinnostuneempia functionalismista kuin formalismista. Ja kun seuraavat Linguistic Institute -koulut järjestetään Cornellin yliopistossa (Ithaca, New York 1997) ja Illinois'n yliopiston Evanstonin haarakonttorissa (1999), mutta sen jälkeen tuleva Santa Barbarassa (2001), on ICLA:n omien etujen mukaista antaa ensin kaksi peräkkäistä vuoroa Euroopalle.

HOITIVATKO FUNKTIONALISTIT HOMMAN PAREMMIN?

Functional Approaches to Grammar -konferenssi järjestettiin ensimmäistä kertaa; kyseessä oli samalla ensimmäinen Yhdysvaltain ja Euroopan »funktionalistien» yhteistapaaminen. FA-konferenssin rakenne oli aika erilainen kuin ICLA:n. Viiden päivän aikana aamu- ja iltapäivisin pidettyjä plenaariluentoja oli paljon runsaammin kuin ICLA:ssa: 22 kappaletta. Keskiväpäivisin oli puolestaan kolmenlaisia esityksiä: workshop-osuuksia, sektioesitelmiä ja postereita. Sektioesitelmiä oli vain kaksi rinnakkain, mutta niiden kanssa ajasta kilpailivat siis workshopit. Ennakkoon ilmoitettuja sektioesitelmiä oli vain 63 (ICLA:ssa 149)⁷, joskin workshop-osuudet muistuttivat usein liiankin paljon ei-diskursiivista yksiloesitelmää.

Konferenssin avasivat Joan Bybee ja Colette Craig; sen lopetti Talmy Givón. Nimekkäimpiä plenaaripuhujia viikon varrella olivat John Haiman, Dan Slobin, Jan Nuyts, Sandra Thompson, Ronald Langacker, Bernd Heine ja Wallace Chafe; George Lakoffinkin piti plenaari pitää, mutta hän oli joutunut lähtemään Albuquerquesta sairastumisen takia.

Workshopien teemat olivat *Functional Grammar*; *First Language Acquisition*; *Functional Constraints on Ellipsis*; *Grammatical Relations and Clause Structure*; *Role and Reference Grammar* ja *Functionalist Methodology* (paneelikeskustelu). Vaikka neljän ja puolen tunnin aikana ei metodologiapaneelissa taidettu päästä suuriin ratkaisuihin, yritys oli vakuuttava ja valoi uskoa funktionalistien haluun täsmentää alansa tieteenfilosofisia аспектеja. Tä-

⁶Kognitiivisen kielitieteen maailmankonferensseja on tähän asti pidetty 1989 Saksan Duisburgissa, 1991 USA:n Santa Cruzissa (Kaliforniassa), 1993 Belgian Leuvenissä ja 1995 USA:n Albuquerqueassa.

⁷FA-konferenssin ainoa suomalainen puhuja oli Marja-Liisa Helasvuo.

tähän ICLA-konferenssista nimenomaan puuttui, vaikka myös kognitiivisten lingvistien olisi ollut syytä paneutua yhteisten taustaoletusten ja teoreettisten erojen selvittämiseen.

Koska olin enemmän omalla maaperälläni ICLA:ssa kuin FA:ssa, en halua muuten vertailla konferenssien laatua keskenään. Eräs nuori kollega, joka piti ICLA:ssa esitelmän, oli pettynyt niukkaankin yleisömenestykseensä ja keskustelun vähyyteen sekä oman esitelmänsä jälkeen että ylipäänsä ICLA-yhteisön keskuudessa ja piti FA:ta paljon stimuloivampana.

Kumpakaan konferenssia voi hyvällä syyllä moittia toheloinnista käytännön järjestelyissä: ICLA:n abstraktikirja loppui kesken, FA:ssa taas ei annettu mitään abstraktikirjaa, vaikka osallistujat olivat tiivistelmiään lähettelleet. Monet luentosalit olivat liian pieniä, ja monista ICLA:n sektioista puuttui puheenjohtaja. Niinpä myös aikataulut pettivät usein, mikä koitui sekä esitelmöijien että kuulijoiden harmiksi ja vaikeutti keskustelua. FA sai kootuksi osanottajien sähköpostiosoitelistan paikan päällä, ICLA äkkäsi koota sen vasta jälkepäin syyskuussa.

ENTÄ MIHIN SUUNTAAN HARD CORE KOGNITIIVINEN KIELITIEDE MENE?

Plenaristit voivat olla joko suunnannäyttäjiä tai establishmentin vanhoillisia äänitorvia. Jos palataan niihin viiteen plenaar- ja foorumipuhujaan, jotka luin kongressijulkaisun ensimmäisen volyymin alaan, näkisin jokaisen heistä pikemminkin suunnannäyttäjänä kuin kapulana rattaissa.

Langacker ei ehkä varsinaisesti tuonut uutta kognitiivisen kieliopin teoriaan, mutta koska hän on keskeinen käsitteistön luoja, on käsitteiden (esim. konstituenssi) selkeyttäminen aina paikallaan. Itse asiassa FA-

plenaarissaan Langacker oli hivenen tavallista villimpi ainakin otsikoinnissaan: *Subject, topic, setting, possessor, and reference point: an integrated account of almost everything*. Tätä yhtenäismallia voisi kutsua viitepistemalliksi. Kun Givón oli tieteenfilosofisesti huolestunut siitä, että Langacker joutuu yhtenäisen perspektiivin saavuttaakseen abstrahoimaan liikaa, toteisi tämä, ettei unifioiva kuvaus ole ristiriidassa alaryhmien yksityiskohtaisemman kuvauksen kanssa. Myös Croft yritti saada Langackerin kiinni laajan skaalan reduktionismista. Kun Langackerilta kysyttiin, mitä heijastaminen tarkoittaa väitteessä »kieliopillinen representaatio heijastaa konseptuaalista representaatiota», hän myönsi, ettei väitettä voi (ainakaan vielä) todistaa mutta se on kielellisen analyysin valossa koherentti. — Mutta huomattakoon, että tämä Langacker-kritiikki ilmeni FA-konferenssissa, ei ICLA:ssa.

Brugmanin plenaarista oli jo puhe, ja olisi toivottavaa, että hän nimekkyytensä turvin voisi jatkaa kognitiivisen kielitieteen perusoletusten kriittistä tarkastelua.

Fauconnier'n uusin muotikäsite on *blend*, joka on jo levinnyt ahkeraan käyttöön amerikkalaisten kannattajien parissa: mm. Fauconnier'n oppilaat Adele Goldberg, Seana Coulson ja Nili Mandelblit käyttivät sanaa esitelmissään aivan kuin kyseessä olisi yhtä vakiintunut käsite kuin subjekti, mutta myös Adrienne Lehrer, Mark Turner ja Suzanne Kemmer syyllistyivät samaan. Blend liittyy joka tapauksessa Fauconnier'n versioon metaforasta mentaalisten tilojen funktiona: metaforassa ei pelkästään kohdistamalla siirrytä (*mapping*) lähdealueen (*source domain*) semantiikasta kohdealueen (*target domain*) semantiikkaan mahdollisen yleistyksen (*generalization*) kautta, vaan sen käytön seurauksena syntyy aivan uutta neljännen lajin semantiikkaa. Blend on mentaalinen tila,

joka syntyy metaforafunktion seurauksena niin, että kahden alueen osat yhdistyvät uudeksi kokonaisuudeksi.

ICLA-konferenssi sai hienostuneen ja täyteläisen päätöksen, kun viimeisen plenaarin piti Sydney Lamb, joka osoittautui todelliseksi kognitiivisen kielitieteen pioneeriksi ja grand old maniksi. Hän puhui nimittäin jo vuonna 1965 Linguistic Institute'ssa syntaksin verkkomallista ja korosti kognitiivisen mielekkyyden merkitystä kielen kuvauksessa; hän myös käytti ensimmäisenä nimitystä *kognitiivinen kielitiede*. Nytemmin Lamb on keskittynyt mm. konenäköön ja konnektionistiseen mallinnukseen; häneltä ilmestyy pian uusi kirja, *Towards a Cognitive Theory of Language*. Lamb testaa mm. Langackerin kuvausta komputationaalisella mallinnuksella.

Lamb tähdensi plenaarissaan sitä, ettei kieli ole kovin järkevä käsite, koska sellaista oliota ei oikein ole. Konnektionismiltakaan ei kannata vaatia realismia: ei kielellisen mallin tarvitse jäljitellä hermoston rakennetta. Mutta ideatasolla kognition ja semantiikan konnektionistisuuden rinnastukset ovat tärkeitä: kielenpuhuja ei ajattele »syöjää» ja »syötävää» atomistisesti »syömisestä» irrallaan, ja kognition kannalta yleistämisen kyky on niin keskeinen ilmiö, ettei sitä voi kognitiivisessa semantiikassa kyllin korostaa. Irrallista syntaksimodulia ei voi olla, eikä edes itsenäisiä lekseemejä, vaan semanttis-kielellinen tieto on distribuoitunut koko kognition itsenäisten käsitteiden verkoksi.

Mutta merkitsevätkö Lambin optimistiset kokonaisvisiot sitä, että kognitiivisesta kielitieteestä voi todella tulla uusi humanistis-hermeneuttinen kielitieteen valtasuuntaus, jolle mikään inhimillinen ja kulttuurinen ei ole vierasta? Vai jatkuuko kog-

nitiivisen kielitieteen sisäinen jakautuminen psykolingvistiporukkaan, konnektionistiporukkaan, diskurssiporukkaan, politiikka-porukkaan, blendiporukkaan...? Ja onko mahdollista, että Ray Jackendoff voisi ensi kerralla kelvata plenaaripuhujaksi, vaikka hän onkin autonomisen syntaksin ystävä? Amsterdamissa 1997 nähdään.⁸ ■

JARNO RAUKKO

Englannin kielen laitos, PL 4 (Yliopistonkatu 3), 00014 Helsingin yliopisto
Sähköposti: jarno.raukko@helsinki.fi

LÄHTEET

- HERLIN, ILONA 1994: Muistoja Leuvenistä. – Virittäjä 98 s. 273.
- LAKOFF, GEORGE 1990: The Invariance Hypothesis: is abstract reason based on image-schemas? – *Cognitive Linguistics* 1 s. 39–74.
- LAKOFF, GEORGE – JOHNSON, MARK 1980: *Metaphors we live by*. University of Chicago Press, Chicago.
- REDDY, MICHAEL 1979: The conduit metaphor. A case of frame conflict in our language about language. – Andrew Ortony (toim.), *Metaphor and thought* s. 284–324. Cambridge University Press, Cambridge.
- REGIER, TERRY 1995: A model of the human capacity for categorizing spatial relations. – *Cognitive Linguistics* 6 s. 63–88.
- ÖSTMAN, JAN-OLA 1991: Warning! Construction sight. *Speech acts refigured*. – Lea Laitinen, Pirkko Nuolijärvi & Mirja Saari (toim.), *Leikkauspiste*. Kirjoituksia kielestä ja ihmisestä s. 294–306. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

⁸ Monet tämän jutun sarkastiset heitot on tarkoitettu kritisoimaan sellaisia tiedeyhteisöjen piirteitä, joihin kognitiivinen kielitiede ei varmastikaan syöllisty ainakaan enempää kuin monet muut ihmis-, kieli- ja mielitieteet (muista tieteistä puhumattakaan).